

KRÓNKA

GODÓ ÁGNES

BŰCSŰ JÁSZ DEZSŐTŐL

1981. október 11-én, 84 esztendőskorában, Berlinben elhunyt Jász Dezső ezredes. Személyében századunk forradalmi munkásmozgalmának jelentős alakja távozott az élők sorából. Olyan egyéniség, aki legendába illő, gazdag életutat járt be, és mint hivatásos forradalmár, példaképpé válhat az elkövetkező nemzedékek számára is.

Jász Dezső — vagy legismertebb illegális nevén Juan de Pablo — kora ifjúságától fáradhatatlanul, töretlen hittel és energiával szolgálta a dolgozó nép felemelkedésének ügyét. Több mint nyolc évtizeddel a vállán is tettekész, alkotó ember maradt.

Alig húsz évesen lett tagja a Kommunisták Magyarországi Pártjának. Később kiemelkedő aktivistája volt a csehszlovák, a román, a spanyol kommunista vezetésnek is. Egész életét, tetteit a proletár internacionalizmus eszméje hatotta át. Több nyelven beszélt, írt, jól ismerte számos nép kultúráját, történelmét, forradalmi mozgalmát. Írásaival, élő szóval, és ha szükség volt rá, fegyverrel is együtt harcolt más nemzetek fiaival a nemzetközi reakció és az ellenforradalmárok ellen. Tudatos nemzetközisége táplálta, erősítette hűségét és kötődését saját népéhez, hazájához.

Haláláig figyelemmel kísérte a világ eseményeit, a nemzetközi forradalmi mozgalom fejlődését. A nagy politikai, gazdasági és katonai kérdésekről éppúgy, mint a mindennapok dolgairól, egy harcos élet gazdag és bölcs tapasztalatai alapján nyilvánított figyelemre méltó véleményt.

Jász Dezső a forradalom katonája volt, e fogalom sokoldalú értelmezésében. Publicisztikai tevékenysége az ügy iránti elkötelezettségről, hozzáértésről, politikai-eszmei szilárdságról és forradalmi következetességről tanúskodik.

A forradalom katonája volt a szó szoros értelmében véve is. Éveket töltött katonai szolgálatban, függetlenül attól, hogy egyenruhában járt-e, vagy nem. Katonaként sem az események perifériáján, hanem általában a fegyveres harcok középpontjában teljesítette kötelességét.

A magyar Vörös Hadsereg különböző alakulatainak politikai megbízottjaként különös gondot fordított a katonák politikai nevelésére. Lelkesen és mély meggyőződéssel végezte felvilágosító tevékenységét a lakosság körében is, mert „a vörös hadsereg nemcsak a cseh és a román intervenció ellen küzdött: kivette a részét az emberek szívéért vívott harcból is.”

A Spanyol Köztársaság védelmében vívott elkeseredett harcokban, magas parancsnoki beosztásaiban, tanúbizonyságot tett kimagasló katonai felkészültségéről, vezetői képességéről, mélyeséges humanitásáról.

Az emberekkel, és különösen a fiatalokkal való szót értés képessége tette az élő szó mesterévé, és ezért váltottak ki oly nagy hatást élete utolsó évtizedében Magyarországon is tartott előadásai.

A magyar hadtörténészek Jász Dezsőben nemcsak a XX. század első fele hazai és nemzetközi forradalmi küzdelmeinek veteránját szerették és tisztelték.

Megvolt benne az a kivételes képesség is, hogy életéről, élményeiről tudományos igényességgel, a kutató objektivitásával számoljon be. Arra tanított bennünket, hogy korunk kutatói jobban figyeljenek a még élő tanúkra, nagyobb gonddal, érdeklődéssel hallgassák őket, mert az események ismerete nem mindig elegendő a miértekre, hogyanokra való objektív válaszadáshoz. A bonyolult kérdéseket pedig különösen „nem lehet *kizárólag* levéltári adatok alapján tisztázni: első kézből származó adatokra is szükség van.”

Ezt a véleményét nem csak elmondta, leírta, a maga részéről nagy gondot fordított az „első kézből származó” tájékoztatásokra. Magyarul is megjelent könyveiben nagy segítséget adott forradalmi, nemzeti és internacionalista katonai hagyományaink feltárásához és ápolásához, ismereteink pontosításához, az objektív, határozottabb történelmi háttér megrajzolásához.

Jász Dezső korán felismerte az írás hatalmát és különösen vonzódott a hadtörténelmi témákhoz. Természetes, hogy a saját katonai pályafutása élményeit igyekezett az utókor számára megőrizni, tanulságait tudományos igényességgel levonni.

Első katonapolitikai írása Berlinben jelent meg 1931-ben Paul Jansen álnév alatt, *Der Krieg im Aether (Háború a levegőben)* címmel. A tudományos elmélyülésre igazán a második világháborút követő évtizedekben jutott ideje. Egy-más után adta közre dokumentumértékű visszaemlékezéseit. Sokat foglalkozott a Magyar Tanácsköztársaság honvédő háborújának körülményeivel, tapasztalataival és katonai tanulságaival (*Tanácsmagyarországtól a Pireneusokig [1969]* és ennek átdolgozása, *A sok közül egy [1977]* című könyvei.) Ezekben a munkákban számos olyan mozzanatra hívta fel a tudományos kutatók figyelmét, melyekre azok addig nem tértek ki, vagy melyeket addig különbözőképpen értelmeztek.

Hasonlóan elemezte a spanyol polgárháború történéseit, a hadászati-hadműveleti problémákat. Figyelemre méltók tájékoztatásai és következtetései a spanyolországi partizánmozgalomról, annak tanulságairól, melyek egy részét maga is hasznosította egy francia nemzetközi partizánosztog tevékenységének vezetésében. Vissza-visszanyúlt régebbi korok hadtörténelmi eseményeihez, kiemelkedő katonai személyiségi tetteinek értékeléséhez is. Így születtek meg tanulmányai például a La Rochelle-i hadseregről és a hadvezér Gaspard de Coligny életéről. Mindkettő a *Budapesttől—Budapestig* című, cikkgyűjteményeit közreadó kötetben jelent meg 1971-ben. Ugyancsak nagy érdeklődést váltott ki a magyar olvasóközönségben *Hugenották* című monográfiája (1974).

A Hadtörténelmi Intézet és Múzeum munkatársai és a magyar hadtörténészek nevében fájdalommal búcsúzunk Jász Dezsőtől, akitől oly sok segítséget kaptunk, aki mindig készségesen közreműködött a kutatásaink során felvetődött problémák megoldásában, aki érdeklődéssel és figyelemmel kísérte a hazafias és internacionalista katonai hagyományaink feltárásában és közkinccsé tételében kifejtett tevékenységünket.

Nehéz tudomásul venni, hogy vonzó egyénisége, szeretetre és tiszteletre méltó emberi tulajdonságai, egy-egy vele való találkozás, beszélgetés öröme már csak az őt személyesen ismerők emlékeiben él tovább. Tettei, egész élete, gondolatai a forradalomról, harcostársairól azonban nem merülnek feledésbe. Megőrzik azokat írásai és tovább élnek a későbbi olvasó nemzedékek szívében és gondolatvilágában: mert Jász Dezső ugyan a múltról írt, de mindig a jelenhez és a jövőhöz szólt.